

FRA EUROPEAN UNION AGENCY
FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΕ

Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών έρχονται αντιμέτωπες με διάφορες προκλήσεις στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η έκθεση του FRA για την Προστασία του χώρου της κοινωνίας των πολιτών στην ΕΕ παρουσιάζει τα ευρήματα του Οργανισμού σε σχέση με τις εν λόγω προκλήσεις. Η έκθεση εκδόθηκε τον Σεπτέμβριο του 2021. Η παρούσα σύνοψη παρουσιάζει τα βασικά ευρήματα και τις γνώμες του FRA που επισημαίνονται στην έκθεση.

ΚΥΡΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΓΝΩΜΕΣ ΤΟΥ FRA

2

Δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για την ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών

3

Ανάπτυξη ευνοϊκού ρυθμιστικού περιβάλλοντος

5

Πρόσβαση σε χρηματοδότηση και αξιοποίησή της

6

Αύξηση της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών

7

Διαμόρφωση ασφαλούς περιβάλλοντος χωρίς παρενοχλήσεις και επιθέσεις

© Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή με αναφορά της πηγής.

Για κάθε χρήση ή αναπαραγωγή φωτογραφιών ή άλλου υλικού που δεν καλύπτονται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρέπει να ζητείται απευθείας η άδεια των κατόχων των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

Ούτε ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ούτε οποιοδήποτε πρόσωπο ενεργεί εξ ονόματός του ευθύνεται για ενδεχόμενη χρήση των παρακάτω πληροφοριών.

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2022

Print	ISBN 978-92-9461-841-2	doi:10.2811/731672	TK-01-21-424-EL-C
PDF	ISBN 978-92-9461-537-4	doi:10.2811/661866	TK-01-21-424-EL-N

© Φωτογραφίες:

Εξώφυλλο (από πάνω προς τα κάτω): © Jose Jordan/BELGA/AFP, Day Of Victory Stu./Adobe Stock, babaroga/Adobe Stock

Σελίδα 3: © Valmedia/Adobe Stock

Σελίδα 5: © Supertrooper/Adobe Stock

Σελίδα 8: © fizkes/Adobe Stock

Κύρια ευρήματα και γνώμες του FRA

Διεθνείς και περιφερειακές οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων —μεταξύ άλλων, το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, διάφορες υπηρεσίες του Συμβουλίου της Ευρώπης, καθώς και ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ)/Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων— υπογραμμίζουν τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει η κοινωνία των πολιτών στη θωράκιση και στην υποστήριξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση η κοινωνία των πολιτών δίνει νέα πνοή στις αξίες που μοιράζονται η ΕΕ και τα κράτη μέλη της, όπως ορίζονται στο άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ). Η κοινωνία των πολιτών συμβάλλει καθοριστικά στην εφαρμογή των πολιτικών της ΕΕ στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο κομβικός ρόλος της κοινωνίας των πολιτών αποτυπώνεται επίσης στις συνθήκες της ΕΕ. Η σημασία της υπογραμμίζεται άλλωστε και σε σχετικά έγγραφα πολιτικής της ΕΕ, όπως σε στρατηγικές και σχέδια δράσης.

Στο άρθρο 11 παράγραφος 2 της ΣΕΕ και στο άρθρο 15 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) ο διάλογος με την κοινωνία των πολιτών και η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών θεωρούνται εργαλεία χρηστής διακυβέρνησης. Το ίδιο ισχύει και για άλλα συναφή έγγραφα πολιτικής της ΕΕ, όπως π.χ. η στρατηγική της ΕΕ για την ενίσχυση της εφαρμογής του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης («Χάρτης ΕΕ»), το σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή δημοκρατία και τα τομεακά σχέδια δράσης για την καταπολέμηση του ρατσισμού, την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+, την ένταξη των Ρομά, τα δικαιώματα των παιδιών, την αναπηρία, τα δικαιώματα των θυμάτων, τα δικαιώματα των γυναικών ή την κοινωνική ένταξη των μεταναστών.

Ωστόσο, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών έρχονται αντιμέτωπες με διάφορες προκλήσεις στις χώρες της ΕΕ. Η παρούσα έκθεση παρουσιάζει τα ευρήματα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) σχετικά με πολλές από αυτές τις προκλήσεις. Τα ευρήματα βασίζονται σε έρευνες που διενεργήθηκαν από το δίκτυο ερευνών του Οργανισμού (Frapnet) το 2020, σε δύο χωριστές διαδικτυακές διαβουλεύσεις με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών το 2020, καθώς και σε δευτερογενή στατιστική ανάλυση.

Ο FRA, από τη στιγμή που εξέδωσε την έκθεσή του σχετικά με τις **Προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην ΕΕ** (Challenges facing civil society working on human rights in the EU, 2018), επισημαίνει συστηματικά τα πολλά και σημαντικά εμπόδια που δυσχεραίνουν το έργο των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών (ΟΚΠ). Ο FRA διακρίνει επίσης και θετικές εξελίξεις, οι οποίες διαμορφώνουν ευνοϊκές συνθήκες για τις οργανώσεις αυτές.

Οι κανόνες και οι πρακτικές που αφορούν τη δράση της κοινωνίας των πολιτών αναφέρονται συνήθως ως «χώρος δράσης της κοινωνίας των πολιτών». Σύμφωνα με το έγγραφο **UN Guidance Note on Protection and Promotion of Civic Space** (Κατευθυντήριες οδηγίες του ΟΗΕ για την προστασία και την προώθηση του χώρου της κοινωνίας των πολιτών), «ως χώρος δράσης της κοινωνίας των πολιτών νοείται το περιβάλλον που επιτρέπει σε άτομα και ομάδες —ή στους “συντελεστές της κοινωνίας των πολιτών”— να συμμετέχουν ενεργά στην πολιτική, οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ζωή των κοινωνιών τους». Στις κατευθυντήριες οδηγίες επισημαίνεται επίσης ότι «[ο] χώρος δράσης της κοινωνίας των πολιτών μπορεί να αναπτυχθεί μόνο μέσα σε ένα ανοιχτό και ασφαλές περιβάλλον στο οποίο δεν έχει θέση καμία πράξη εκφοβισμού, παρενόχλησης και αντεκδίκησης, είτε εντός είτε εκτός διαδικτύου. Όποιοι περιορισμοί επιβάλλονται σε αυτόν τον χώρο πρέπει να συνάδουν με το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων».

Ο χώρος αυτός περιλαμβάνει το σχετικό ρυθμιστικό πλαίσιο, την πρόσβαση στους πόρους, τη συμμετοχή στη χάραξη πολιτικών και στη λήψη αποφάσεων και ένα ασφαλές περιβάλλον. Οι εν λόγω κανόνες και πρακτικές μπορεί να έχουν θετικές ή αρνητικές επιπτώσεις στην

εφαρμογή της νομοθεσίας και των πολιτικών της ΕΕ, μεταξύ άλλων στην εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

Στην έκθεση του FRA σχετικά με την Προστασία του χώρου δράσης της κοινωνίας των πολιτών στην ΕΕ επισημαίνονται οι εξελίξεις στο επίπεδο της νομοθεσίας και των πολιτικών που επηρεάζουν τις δραστηριότητες των ΟΚΠ στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην ΕΕ. Παρουσιάζονται επίσης σχετικές ελπιδοφόρες πρακτικές. Επιπλέον, στις γνώμες που παρουσιάζονται στη συνέχεια επισημαίνονται τρόποι για την ανάπτυξη ενός πιο θετικού περιβάλλοντος εργασίας για την κοινωνία των πολιτών.

Γενικά, στην έρευνα υπογραμμίζεται ότι η κατάσταση παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των διαφόρων κρατών μελών. Αποδεικνύεται επίσης ότι η κατάσταση το 2020 ήταν γενικά δυσκολότερη σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη λόγω κυρίως της πανδημίας COVID-19. Παρά την πραγματικότητα αυτή, στην έρευνα επισημαίνονται επίσης ορισμένες θετικές εξελίξεις.

Δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για την ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών

Το 2020 το ένα τρίτο περίπου (33 %) των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών (ΟΚΠ) από τις χώρες της ΕΕ που συμμετείχαν στη διαβούλευση του FRA για τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών υποστήριξαν ότι οι συνθήκες για τις ΟΚΠ που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ήταν «καλές» ή «πολύ καλές». Ωστόσο, υπήρχε και ένα τρίτο (31 %) που υποστήριζε ότι οι συνθήκες ήταν «κακές» ή «πολύ κακές». Επιπλέον, περισσότερες από τις μισές εθνικές ή τοπικές οργανώσεις (57 %) υποστήριξαν ότι το 2020 η κατάσταση «επιδεινώθηκε» ή «επιδεινώθηκε σοβαρά» σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη.

Στα θετικά βήματα που έχουν γίνει σε πολλά κράτη μέλη της ΕΕ συγκαταλέγεται και η λήψη μέτρων στο επίπεδο των ασκούμενων πολιτικών προκειμένου να δημιουργηθούν πιο ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών και να ενισχυθεί η συνεργασία μεταξύ των δημόσιων αρχών και των ΟΚΠ. Τέτοια μέτρα είναι η δημιουργία υποδομών που προσφέρουν δυνατότητες για την ανάπτυξη του διαλόγου και κατευθύνουν την παρεχόμενη εξειδικευμένη στήριξη στην κοινωνία των πολιτών, καθώς και οι ρητές δεσμεύσεις για την ανοιχτή διακυβέρνηση που αναλήφθηκαν μεταξύ άλλων στα εθνικά σχέδια δράσης της **Σύμπραξης για την Ανοικτή Διακυβέρνηση**.

Σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ, οι ΟΚΠ καταβάλλουν εργώδεις προσπάθειες για να βελτιωθεί το πλαίσιο πολιτικών εντός του οποίου δραστηριοποιούνται, μεταξύ άλλων μέσω της ανάπτυξης συμμαχιών. Οι εθνικοί οργανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ως φορείς υποστήριξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έχουν αναλάβει να υποστηρίξουν τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών. Επίσης, έχουν δεσμευθεί να ενθαρρύνουν, να προστατεύουν και να υποστηρίζουν όλους τους άλλους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως προβλέπεται στο **περιφερειακό σχέδιο δράσης του ευρωπαϊκού δικτύου των εθνικών οργανισμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων** σχετικά με τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το οποίο βασίζεται στη **Διακήρυξη του Μαρακές**.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης, στη **σύσταση CM/Rec(2018)11 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με την ανάγκη ενίσχυσης της προστασίας και προώθησης του χώρου δράσης της κοινωνίας των πολιτών στην Ευρώπη**, επιβεβαιώνει ότι για να προστατευθεί και να υποστηριχθεί ο χώρος δράσης της κοινωνίας των πολιτών τα κράτη μέλη οφείλουν να διαμορφώσουν «ευνοϊκές πολιτικές και δημόσιες συνθήκες» για τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στους οποίους περιλαμβάνονται και οι ΟΚΠ. Οι συνθήκες αυτές επιτρέπουν στις ΟΚΠ και σε άλλους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων να επιτελούν ανεμπόδιστα το έργο τους.

Η ανάπτυξη μιας δραστήριας και ισχυρής κοινωνίας των πολιτών εντάσσεται άλλωστε στο πλαίσιο της παγκόσμιας πολιτικής της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το 2021 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανανέωσε τη στήριξή του στους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις ΟΚΠ και δεσμεύθηκε να ενισχύσει τη στήριξη αυτή ώστε να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για την κοινωνία των πολιτών. Οι **κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων** περιλαμβάνουν

πρακτικές συμβουλές για να ενταθεί η δράση που αναπτύσσει η ΕΕ με σκοπό τη στήριξη των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστήριξε επίσης τη δημιουργία «μηχανισμού αξιολόγησης των ΟΚΠ» για να αξιολογεί το περιβάλλον της κοινωνίας των πολιτών στις χώρες της ανατολικής εταιρικής σχέσης στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Γειτονίας. Επιπλέον, η Γενική Διεύθυνση Γειτονίας και Διαπραγματεύσεων για τη Διεύρυνση, σε συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών, εξέδωσε κατευθυντήριες γραμμές για την υποστήριξη της κοινωνίας των πολιτών στις υποψήφιες χώρες προκειμένου να δημιουργηθούν ευνοϊκές συνθήκες για την κοινωνία των πολιτών και να υποστηριχθεί η συνεργασία και ο διάλογος μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών και των δημόσιων αρχών, αλλά και η ανθεκτικότητα και ο ρόλος των ΟΚΠ.

Ανάπτυξη ευνοϊκού ρυθμιστικού περιβάλλοντος

Η ανάπτυξη ενός ευνοϊκού ρυθμιστικού περιβάλλοντος προϋποθέτει την ύπαρξη άρτιου νομοθετικού πλαισίου που προστατεύει και υποστηρίζει τα δικαιώματα του συνεταιρίζεσθαι, της ειρηνικής συνάθροισης και της έκφρασης σύμφωνα με τους διεθνείς νόμους και κανόνες προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η αρχή αυτή υπογραμμίστηκε για άλλη μια φορά πρόσφατα στις **κατευθυντήριες οδηγίες του ΟΗΕ για την προστασία και την υποστήριξη του χώρου δράσης της κοινωνίας των πολιτών**, οι οποίες δημοσιεύτηκαν τον Σεπτέμβριο του 2020.

Τα δικαιώματα αυτά κατοχυρώνονται επίσης στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, ο οποίος είναι δεσμευτικός για τα κράτη μέλη όταν αυτά εφαρμόζουν το ενωσιακό δίκαιο, αλλά και όταν το εθνικό δίκαιο ή οι εθνικές πρακτικές, μολοντί θεσπίζονται αυτόνομα, συνδέονται με το δίκαιο της ΕΕ και εμπίπτουν έτσι στο πεδίο εφαρμογής του.

Η **Διακήρυξη του ΟΗΕ για τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων**, μολοντί δεν αποτελεί νομικά δεσμευτικό μέσο, περιλαμβάνει αρχές και δικαιώματα που βασίζονται σε κανόνες προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων οι οποίοι είναι κατοχυρωμένοι σε άλλα νομικά δεσμευτικά διεθνή μέσα.

Οι οργανώσεις που ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση του FRA για διαβούλευση το 2020 για τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών ανέφεραν ότι δυσκολεύονται να ασκήσουν τα θεμελιώδη τους δικαιώματα: το ένα τρίτο περίπου δυσκολεύεται να ασκήσει το δικαίωμα της ειρηνικής συνάθροισης (29 %), το ένα τέταρτο (25 %) το δικαίωμα της έκφρασης και περίπου η μία στις πέντε (18 %) το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι. Οι δυσκολίες που ανέφεραν συνδέονταν κυρίως με τα μέτρα πρόληψης της πανδημίας

COVID-19, όπως τα έκτακτα νομοθετικά μέτρα, οι ταξιδιωτικοί περιορισμοί και οι απαγορεύσεις έκδοσης θεωρήσεων εισόδου, καθώς και με την περιστολή των δικαιωμάτων του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι.

ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ FRA 1

Στο πλαίσιο της δράσης τους για την ενίσχυση της εφαρμογής του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και του κράτους δικαίου, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ θα πρέπει να παρακολουθούν τακτικά τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών, ενθαρρύνοντας ενεργά τη συμμετοχή των συντελεστών της κοινωνίας των πολιτών και άλλων υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο «μηχανισμός αξιολόγησης των ΟΚΠ» που χρησιμοποιεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τις χώρες της ανατολικής εταιρικής σχέσης θα μπορούσε να αναπροσαρμοστεί για την επίτευξη αυτού του σκοπού. Ο νέος μηχανισμός θα πρέπει να δημιουργηθεί σε στενή συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών, δίνοντας τη δυνατότητα στα θεσμικά όργανα της ΕΕ να αντιδρούν γρήγορα όταν υπάρχουν ενδείξεις περιορισμού του χώρου δράσης της κοινωνίας των πολιτών. Τα αποτελέσματα της παρακολούθησης θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στις ετήσιες εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και στο πλαίσιο των εκθέσεων για το κράτος δικαίου, αλλά θα πρέπει να συνοδεύονται από συστάσεις και στρατηγική καθοδήγηση για τη βελτίωση της κατάστασης.

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της ενθαρρύνονται να λάβουν υπόψη τη σύσταση CM/Rec(2018)11 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με την ανάγκη ενίσχυσης της προστασίας και προώθησης του χώρου δράσης της κοινωνίας των πολιτών στην Ευρώπη και τις κατευθυντήριες οδηγίες του ΟΗΕ για την προστασία και την προώθηση του χώρου δράσης της κοινωνίας των πολιτών, στις οποίες επισημαίνονται τα βήματα και οι διαδικασίες που πρέπει να γίνουν για να προστατευθεί και να υποστηριχθεί ο χώρος δράσης της κοινωνίας των πολιτών. Εφόσον μπορούν να εφαρμοστούν στις εξωτερικές πολιτικές της ΕΕ, οι κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν και ως πηγή έμπνευσης για άλλους τομείς.

Σύμφωνα με τη σύσταση CM/Rec(2021)1 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με την ανάπτυξη και ενίσχυση αποτελεσματικών, πλουραλιστικών και ανεξάρτητων εθνικών οργανισμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν στους εθνικούς οργανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων επαρκείς πόρους για να επικοινωνούν τακτικά με συντελεστές της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και για να παρακολουθούν τις προκλήσεις με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι οι εν λόγω συντελεστές.

Άλλες δυσκολίες αφορούσαν το νομικό περιβάλλον, και πιο συγκεκριμένα τη νομοθεσία για τον πολιτικό διάλογο και τις διαβουλεύσεις (25 %), τους νόμους για τη διαφάνεια ή την άσκηση πίεσης από ομάδες συμφερόντων (20 %), τους νόμους για την προστασία των δεδομένων (18 %), τις αλλαγές στη νομοθεσία που διέπει το καθεστώς φιλανθρωπικών σωματείων (14 %), τα μέτρα για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (12 %), τις αλλαγές στη φορολογική νομοθεσία (11 %), τη νομοθεσία ή την πολιτική για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (11 %) και τις νομικές διατάξεις για τις πολιτικές εκστρατείες (10 %).

Τα μέτρα που έθιγαν την ελευθερία της ειρηνικής συνάθροισης, όπως π.χ. οι αυστηρές απαγορεύσεις των συναθροίσεων, η επιτήρηση των συναθροίσεων, αλλά και των οργανωτών και των συμμετεχόντων στις συναθροίσεις, η επιβολή κυρώσεων και η χρήση βίας κατά την αστυνόμευση των διαδηλώσεων, συνδέονταν πρωτίστως —αλλά όχι μόνο— με τα μέτρα ανάσχεσης της πανδημίας COVID-19. Οι μισοί περίπου από τους συμμετέχοντες στη διαβούλευση του FRA για την COVID-19 θεωρούσαν τους περιορισμούς της πανδημίας δυσανάλογους. Επιπλέον, σύμφωνα με τα στοιχεία του FganeT, του ερευνητικού δικτύου του FRA, σε ορισμένες χώρες οι περιοριστικές νομοθεσίες που θεσπίστηκαν πρόσφατα σχετικά με τις συναθροίσεις δεν έχουν άμεση σχέση με την πανδημία COVID-19 και εφαρμόζονται μετά από ανεπαρκή ή και καμία διαβούλευση.

Όσον αφορά την ελευθερία της έκφρασης, οι συντελεστές της κοινωνίας των πολιτών σε αρκετά κράτη μέλη διαπίστωσαν ότι οι διατάξεις για την ποινικοποίηση του λόγου, περιλαμβανομένων των διατάξεων που θεωρούνται αναγκαίες για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, ενδέχεται να λειτουργούν αποθαρρυντικά για την άσκηση της ελευθερίας της έκφρασης. Σε ορισμένα κράτη μέλη η προσπάθειες για την αντιμετώπιση της ρητορικής μίσους —κυρίως στο διαδίκτυο— δημιουργούν προβληματισμό για τον δυσανάλογο αντίκτυπο που ενδέχεται να έχουν στην ελευθερία του λόγου.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που συγκέντρωσε ο FRA, ορισμένες κυβερνήσεις καταβάλλουν εδώ και καιρό προσπάθειες να διευκολύνουν το δικαίωμα της συνάθροισης. Μεταξύ άλλων, προσπαθούν να περιορίσουν τον γραφειοκρατικό φόρτο, να βελτιώσουν τα πλαίσια προστασίας δεδομένων και να απλουστεύσουν και να εκσυγχρονίσουν τα συστήματα καταχώρισης.

Ωστόσο, σε πολλά κράτη μέλη, όπως προκύπτει από τις εκθέσεις του FganeT και από πηγές της κοινωνίας των πολιτών, εξακολουθούν να υπάρχουν σοβαρές δυσκολίες, όπως π.χ. οι νόμοι ή η διοικητική επιβάρυνση που συνεπάγεται η διάλυση και η διαγραφή των ΟΚΠ από τα μητρώα ή οι δυσμενείς ρυθμίσεις για το καθεστώς των ΟΚΠ. Οι προτάσεις που υποβλήθηκαν σε αρκετά κράτη μέλη για αυστηροποίηση των κανόνων σύστασης και λειτουργίας ΟΚΠ με σκοπό την προστασία της εθνικής ασφάλειας ή των δημοκρατικών αξιών έχουν δεχθεί έντονη κριτική ως προς τη νομιμότητά και την αναλογικότητά τους. Επιπλέον, οι ανεπιθύμητες παράπλευρες συνέπειες των κανόνων για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας φαίνεται ότι συνεχίζουν να θίγουν τη λειτουργία των ΟΚΠ.

ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ FRA 2

Στο πλαίσιο της δράσης τους για την ενίσχυση της εφαρμογής του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και του κράτους δικαίου, τα θεσμικά όργανα και τα κράτη μέλη της ΕΕ —όταν ενεργούν εντός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ— θα πρέπει να φροντίζουν ώστε οι ενωσιακοί και εθνικοί νόμοι να ενισχύουν την ελευθερία της έκφρασης και το δικαίωμα της ειρηνικής συνάθροισης και του συνεταιρίζεσθαι. Επιπλέον, πρέπει να μεριμνούν ώστε η μεταφορά και εφαρμογή των κανόνων της ΕΕ να μην επιφέρει δυσανάλογους περιορισμούς στις δραστηριότητες της κοινωνίας των πολιτών.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να διαβουλευτεί με την κοινωνία των πολιτών όταν καταρτίζει ή αναθεωρεί νομοθεσία που μπορεί να θίξει τον χώρο δράσης και τα δικαιώματα της κοινωνίας των πολιτών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα μπορούσε ενδεχομένως να εκδώσει στοχευμένες οδηγίες για την εφαρμογή των κανόνων της, ώστε να αποτρέψει το ενδεχόμενο επιβολής άσκοπων περιορισμών, αξιοποιώντας υφιστάμενες καλές πρακτικές.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να φροντίσουν ώστε οι νόμοι που ενδέχεται να περιορίσουν τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών να συμμορφώνονται με το δικαίο της ΕΕ και τους διεθνείς κανόνες και τις διεθνείς αρχές προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως π.χ. με τη Διακήρυξη του ΟΗΕ για τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διαβουλεύονται ανοιχτά με πολλές ΟΚΠ όταν καταρτίζουν και εφαρμόζουν νομοθεσία που θα μπορούσε ενδεχομένως να τις θίξει.

Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ θα μπορούσαν να υπολογίσουν την προστιθέμενη αξία που προκύπτει από την εναρμόνιση των βασικών κανόνων για τη λειτουργία των ΟΚΠ στην εσωτερική αγορά της ΕΕ.

Πρόσβαση σε χρηματοδότηση και αξιοποίησή της

Η εύρεση πόρων και κονδυλίων και η πρόσβαση στα κονδύλια αυτά εξακολουθεί να προκαλεί προβληματισμό στις ΟΚΠ, ο οποίος μάλιστα εντάθηκε μετά την εκδήλωση της πανδημίας COVID-19 το 2020. Συνολικά, το 60 % των συμμετεχόντων στη διαβούλευση του FRA το 2020 για τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών αναφέρουν ότι δυσκολεύονται να βρουν χρηματοδότηση, παρά τις προσπάθειες που έχουν καταβληθεί σε πολλά κράτη μέλη για τη βελτίωση των πλαισίων χρηματοδότησης. Όταν υπάρχει διαθέσιμη χρηματοδότηση, οι ΟΚΠ δυσκολεύονται να αποκτήσουν πρόσβαση στα κονδύλια.

Οι δυσκολίες που ανέφεραν στο πλαίσιο της διαβούλευσης για τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών εκτείνονται από τον ανταγωνισμό που υπάρχει με άλλες ΟΚΠ για τα περιορισμένα κονδύλια (49 %) έως τις περιορισμένες διοικητικές ικανότητες που δεν επιτρέπουν την υποβολή αίτησης χρηματοδότησης (35 %), την έλλειψη διαφάνειας και δικαιοσύνης κατά την κατανομή των κονδυλίων (30 %), καθώς και τα περιοριστικά κριτήρια επιλεξιμότητας (29 %). Οι ΟΚΠ αναφέρουν επίσης διάφορα προβλήματα που συνδέονται με την πανδημία, όπως π.χ. η χρήση δημόσιων κονδυλίων για σκοπούς διαφορετικούς από αυτούς για τους οποίους έχουν εγκριθεί, η μείωση των ιδιωτικών δωρεών και η αδυναμία διοργάνωσης φιλανθρωπικών εκδηλώσεων, καθώς και η μείωση των συνεισφορών σε είδος, όπως π.χ. ο εθελοντισμός.

Σε αρκετά κράτη μέλη οι συντελεστές της κοινωνίας των πολιτών αναφέρουν ότι οι πρακτικές χρηματοδότησης εισάγουν διακρίσεις ή περιορισμούς κυρίως για τις ΟΚΠ που μάχονται υπέρ της ισότητας των φύλων και των δικαιωμάτων των λεσβιών των ομοφυλόφιλων, των αμφιφυλόφιλων, των διεμφυλικών και των μεσοφυλικών (ΛΟΑΔΜ), καθώς και για τις ΟΚΠ που δραστηριοποιούνται στον χώρο των κοινοτήτων των μεταναστών και των θρησκευτικών μειοτήτων· οι εν λόγω πρακτικές μπορεί να επηρεάσουν την εφαρμογή των στρατηγικών της ΕΕ που έχουν θεσπιστεί σε αυτούς τους τομείς.

Οι οργανώσεις που υπερασπίζονται τα δικαιώματα αυτών των κοινωνικών ομάδων φαίνεται ότι θίγονται σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι οι ΟΚΠ που παρέχουν υπηρεσίες. Επιπλέον, οι ΟΚΠ σε οκτώ τουλάχιστον κράτη μέλη προβληματίζονται για τους νόμους που προβλέπουν νέους περιορισμούς στις δωρεές από το εξωτερικό και αυστηρότερους κανόνες αναφοράς για τις ΟΚΠ που λαμβάνουν χρηματοδότηση από το εξωτερικό· σε μία μάλιστα χώρα κινήθηκαν νομικές διαδικασίες και εκδόθηκε σχετική απόφαση από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Ωστόσο, έχουν εντοπιστεί και ορισμένες θετικές εξελίξεις. Αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ έχουν βελτιώσει το γενικότερο καθεστώς χρηματοδότησης, ενώ άλλα εξετάζουν τη θέσπιση πιο ευνοϊκού φορολογικού καθεστώτος για τις ΟΚΠ. Πολλά κράτη μέλη έχουν διαμορφώσει ειδικό καθεστώς στήριξης για τις ΟΚΠ προκειμένου να περιορίσουν τις

επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19. Οι ΟΚΠ επικρότησαν το νέο πρόγραμμα «Πολίτες, ισότητα, δικαιώματα και αξίες» της ΕΕ, το οποίο έχει πολύ πιο αυξημένο προϋπολογισμό για την περίοδο 2021-2027 σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο χρηματοδότησης. Το Ταμείο ενεργών πολιτών της Νορβηγίας, το οποίο διοικούν ανεξάρτητοι διαχειριστές ταμείων, παρέχει σημαντική στήριξη στις ΟΚΠ 13 κρατών μελών της ΕΕ.

ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ FRA 3

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να εξετάζει τις χρηματοδοτικές ανάγκες της κοινωνίας των πολιτών όταν αναθεωρεί τα εθνικά προγράμματα για την εκταμίευση των κονδυλίων της ΕΕ που υπάγονται σε επιμερισμένη διαχείριση, όπως τα κονδύλια των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων και του σχεδίου ανάκαμψης NextGenerationEU. Πρέπει επίσης να παρακολουθεί την κατανομή των κονδυλίων στις διάφορες ΟΚΠ και να προσφέρει στα κράτη μέλη καθοδήγηση και κατάρτιση ώστε να συμμετέχουν οι ΟΚΠ πιο ενεργά στη διαδικασία αυτή.

Τα κράτη μέλη πρέπει να στηρίζονται στην εμπειρογνομosύνη της κοινωνίας των πολιτών όταν παρακολουθούν τους πρόσφορους όρους που συνδέονται με τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως ορίζεται στον κανονισμό για τις κοινές διατάξεις και την επιμερισμένη διαχείριση των κονδυλίων της ΕΕ, δίνοντας μεταξύ άλλων έμφαση στους οριζόντιους πρόσφορους όρους που συνδέονται με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και τη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, καθώς και—κατά περίπτωση— στους θεματικούς πρόσφορους όρους που συνδέονται με την ισότητα των φύλων, την κοινωνική ένταξη των Ρομά κ.λπ.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να συνεχίσει να παρακολουθεί τους εθνικούς κανόνες που διέπουν την πρόσβαση σε χρηματοδότηση από το εξωτερικό και τη χρήση των κονδυλίων αυτών από τις ΟΚΠ, με βάση τις σχετικές διατάξεις της ΕΕ και την πρόσφατη απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορά μεταξύ άλλων την ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων εντός της ΕΕ, προσφέροντας στα κράτη μέλη, με τη συμμετοχή των ΟΚΠ, τη δυνατότητα να ανταλλάσσουν πληροφορίες και καλές πρακτικές σε αυτόν τον τομέα.

Τα θεσμικά όργανα και τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να διαμορφώσουν ευνοϊκές νομικές και πολιτικές συνθήκες, οι οποίες θα επιτρέψουν στις ΟΚΠ να έχουν πρόσβαση σε διάφορους πόρους χωρίς μάλιστα να αντιμετωπίζουν αθέμιτα εμπόδια όταν λαμβάνουν χρηματοδότηση από το εσωτερικό και το εξωτερικό, μεταξύ άλλων με τη βοήθεια τεχνολογικών συστημάτων. Η προσφερόμενη χρηματοδοτική στήριξη πρέπει να καλύπτει όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων της κοινωνίας των πολιτών, μεταξύ άλλων την προάσπιση των δικαιωμάτων των διαφόρων κοινωνικών ομάδων, τη συνεργασία σε επίπεδο κοινότητας και την ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών. Πέραν της χρηματοδότησης έργων, η βασική χρηματοδότηση υποδομών και οι πολυετείς κύκλοι χρηματοδότησης θα ενισχύσουν τον τομέα της κοινωνίας των πολιτών και θα διασφαλίσουν τη βιωσιμότητα των δραστηριοτήτων της στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στις κατευθυντήριες γραμμές του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη και της Επιτροπής της Βενετίας σχετικά με το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι επισημαίνεται ότι «η ικανότητα αναζήτησης, εύρεσης και χρήσης πόρων έχει καίρια σημασία για την ύπαρξη και λειτουργία οποιασδήποτε οργάνωσης». Η πρόσβαση στη χρηματοδότηση και η αξιοποίηση κονδυλίων προσφέρει στις οργανώσεις τα μέσα να λειτουργούν και να επιτελούν την αποστολή τους και αποτελούν έτσι εγγενές στοιχείο του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι.

Αύξηση της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών

Σύμφωνα με τις έρευνες του FRA, αλλά και τις εκθέσεις της κοινωνίας των πολιτών, παρά τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν σε ορισμένα κράτη μέλη για να βελτιωθεί η διαβούλευση με την κοινωνία των πολιτών, οι διάλογοι πρόσβασης και συμμετοχής των ΟΚΠ στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων συνεχίζουν να είναι συνολικά ανομοιογενείς και συχνά δεν υποστηρίζονται επαρκώς από την πρόσβαση σε σχετικές πληροφορίες, σαφή πρότυπα ή κατευθυντήριες γραμμές.

Όπως άλλωστε έχει επισημανθεί επανειλημμένα στις διαβουλεύσεις του FRA για τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών, οι ΟΚΠ προβληματίζονται για την πρόσβαση και τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Όπως επισημάνθηκε στη διαβούλευση του FRA το 2020 για τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών, οι προβληματισμοί αυτοί αφορούν κυρίως την έλλειψη επαρκούς πληροφόρησης για τις διαδικασίες συμμετοχής και διαβούλευσης (46%), την έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών και των δημόσιων αρχών (35%), την έλλειψη ενημέρωσης των πολιτών σχετικά με τη χρήση των στοιχείων που παρέχουν στις αρχές, καθώς και διαφορετικά εμπόδια, περιλαμβανομένων των δυσμενών διακρίσεων, που δυσχεραίνουν την πρόσβαση και τη συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων (24%).

Το γεγονός ότι τα περισσότερα κράτη μέλη ακολούθησαν την τακτική των συνοπτικών και έκτακτων νομοθετικών διαδικασιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας επιδεινώσε τα ήδη υπάρχοντα προβλήματα. Οι ΟΚΠ υποστηρίζουν επίσης ότι οι μειονότητες και οι ευάλωτες ομάδες συχνά υποεκπροσωπούνται στις διαβουλεύσεις.

Οι έρευνες του FRA έχουν καταγράψει ορισμένες προσπάθειες για τη βελτίωση των διαδικασιών διαβούλευσης, όπως π.χ. η ενσωμάτωση διαδικασιών διαβούλευσης σε κλειστές μέχρι σήμερα διαδικασίες και η πρόοδος που σημειώθηκε στη δημιουργία υποδομής που θα διευκολύνει τη συνεργασία των ΟΚΠ με τις εθνικές αρχές και τη συμμετοχή των ΟΚΠ στη χάραξη πολιτικών και στρατηγικών. Η δράση της ΕΕ μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης στο πλαίσιο αυτό καθώς σε πολλές στρατηγικές της ΕΕ προβλέπεται η θέσπιση εθνικών σχεδίων δράσης. Για τον σκοπό αυτό, η συμμετοχή των ΟΚΠ θεωρείται ορθή πρακτική.

Η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στις διαδικασίες χάραξης πολιτικής και λήψης αποφάσεων αποτελεί δείκτη δημοκρατίας και συμβάλλει στην ποιότητα και αποτελεσματικότητα των νόμων και των πολιτικών. Στο άρθρο 11 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) ο διάλογος με την κοινωνία των πολιτών χαρακτηρίζεται βασικό συστατικό της συμμετοχικής δημοκρατίας και αναφέρεται ότι τα θεσμικά όργανα της ΕΕ πρέπει να «δίδουν, με τα κατάλληλα μέσα, στους πολίτες και στις αντιπροσωπευτικές ενώσεις τη δυνατότητα να γνωστοποιούν και να ανταλλάσσουν δημόσια τις γνώμες τους σε όλους τους τομείς δράσης της Ένωσης» και να «διατηρούν ανοιχτό, διαφανή και τακτικό διάλογο με τις αντιπροσωπευτικές ενώσεις και την κοινωνία των πολιτών». Η Διάσκεψη για το μέλλον της Ευρώπης και το σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή δημοκρατία αποτελούν ενδεχομένως μέσα για την αύξηση της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στην ΕΕ..

Διαμόρφωση ασφαλούς περιβάλλοντος χωρίς παρενοχλήσεις και επιθέσεις

Το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατοχυρώνει το δικαίωμα στη ζωή, στην ελευθερία και στην προσωπική ασφάλεια, στη συμμετοχή στα κοινά και απαγορεύει κάθε αθέμιτη παρέμβαση στην άσκηση των δικαιωμάτων της έκφρασης, του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι. Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν υπογράψει τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης που αφορούν και τους υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Όστόσο, σύμφωνα με τις έρευνες του FRA και τα στοιχεία που έχει συλλέξει από άλλες οργανώσεις, οι απειλές και οι επιθέσεις κατά των ΟΚΠ και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και κατά δημοσιογράφων, συντακτών ιστολογίων και πληροφοριοδοτών δημόσιου συμφέροντος, δεν έχουν σταματήσει στην ΕΕ. Μεταξύ άλλων, καταγράφονται συχνά επιθέσεις και παρενοχλήσεις τόσο στο διαδίκτυο όσο και εκτός διαδικτύου (το 40 % των συμμετεχόντων στη διαβούλευση του FRA το 2020 για τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών αναφέρουν ότι γίνονται δέκτες επιθέσεων στο διαδίκτυο και το 26 % αναφέρουν ότι γίνονται δέκτες επιθέσεων εκτός διαδικτύου), βανδαλισμοί σε εγκαταστάσεις και ιδιωτικές περιουσίες (8 %) καθώς και σωματικές επιθέσεις (4 % των συμμετεχόντων). Επιπλέον, σε μεγάλο ποσοστό οι ΟΚΠ δεν καταγγέλλουν τα περιστατικά αυτά (λιγότερες από μία στις τρεις ΟΚΠ καταγγέλλουν τέτοιες επιθέσεις) και οι ΟΚΠ εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι αρχές χειρίζονται αυτά τα περιστατικά.

Σε αρκετά κράτη μέλη οι ΟΚΠ παραπονιούνται για το κλίμα εχθρότητας εναντίον τους και εναντίον των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων· περισσότερες από μία στις τρεις ΟΚΠ καταγγέλλουν δυσφημιστικές εκστρατείες από τα μέσα ενημέρωσης ή από κρατικούς παράγοντες. Αντίθετα, σε άλλα κράτη μέλη, κυβερνήσεις, πολιτικοί παράγοντες και υψηλόβαθμα στελέχη έχουν αναδείξει τον ζωτικό ρόλο που διαδραματίζουν υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και άλλοι συντελεστές της κοινωνίας των πολιτών στην προώθηση των δικαιωμάτων και στη διασφάλιση της λογοδοσίας, ιδίως κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19.

ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ FRA 4

Στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 11 της ΣΕΕ, η ΕΕ θα μπορούσε ενδεχομένως να θεσπίσει πλαίσιο πολιτικής για να διευκολύνει την ανάπτυξη ανοιχτού, διαφανούς και τακτικού διαλόγου μεταξύ των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και της κοινωνίας των πολιτών σε ενωσιακό, εθνικό και τοπικό επίπεδο. Το πλαίσιο αυτό πρέπει να περιλαμβάνει τα κατάλληλα μέσα, τα οποία θα παρέχουν στους πολίτες και στις αντιπροσωπευτικές ενώσεις τη δυνατότητα να γνωστοποιούν και να ανταλλάσσουν δημόσια τις απόψεις τους σε όλους τους τομείς δράσης της Ένωσης.

Στα μέσα αυτά συγκαταλέγεται η χρηματοδότηση των ενδεδειγμένων διαδικασιών, η κατάρτιση των υπαλλήλων και οι τακτικές διαβουλεύσεις και ανταλλαγές απόψεων, για παράδειγμα μέσω των αντιπροσωπειών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στα κράτη μέλη. Το πλαίσιο πρέπει να διευκολύνει τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στις διαβουλεύσεις σε όλα τα στάδια της διαδικασίας χάραξης πολιτικής, από την κατάρτιση της νομοθεσίας μέχρι την εφαρμογή των πολιτικών της ΕΕ. Για τον σκοπό αυτό, πρέπει να δοθεί έμφαση στην ενημέρωση και στη συμμετοχή των ΟΚΠ που εκπροσωπούν ευάλωτες και υποεκπροσωπούμενες κοινωνικές ομάδες. Καθοδήγηση για τη διαμόρφωση αυτού του πλαισίου παρέχεται στις Οδηγίες για τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στις διαδικασίες λήψης πολιτικών αποφάσεων (Guidelines for civil participation in political decision making). Όταν παρακολουθούν την πορεία των πρόσφατων σχεδίων δράσης της ΕΕ για τα θεμελιώδη δικαιώματα, τις στρατηγικές και άλλα πλαίσια πολιτικής που αφορούν μεταξύ άλλων την εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, την καταπολέμηση του ρατσισμού, τους ΛΟΑΤΚΙ+, την ένταξη των Ρομά, τα δικαιώματα των παιδιών, την αναπηρία, τα δικαιώματα των θυμάτων, την ισότητα των φύλων και την ένταξη των μεταναστών, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα αποτελέσματα των ανωτέρω διαβουλεύσεων, καθώς και τα μελλοντικά αποτελέσματα της Διάσκεψης για το Μέλλον της Ευρώπης και του σχεδίου δράσης για την ευρωπαϊκή δημοκρατία.

ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ FRA 5

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρέπει να κάνει ειδική αναφορά στις επιθέσεις εναντίον των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όταν καταρτίζει τις εκθέσεις που προβλέπονται στην απόφαση-πλαίσιο για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας, όταν παρακολουθεί και αξιολογεί τους κανόνες και τα εργαλεία της ΕΕ που προστατεύουν τα δικαιώματα των θυμάτων των εγκλημάτων και όταν αναθεωρεί τις διατάξεις της ΕΕ για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρέπει να μεριμνήσει ώστε η επικείμενη πρωτοβουλία της για τις «στρατηγικές αγωγές» να προσφέρει αποτελεσματική προστασία στις ΟΚΠ και στους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις δικαστικές παρενοχλήσεις. Για την προστασία αυτή θα μπορούσαν να θεσπιστούν ενιαίες διαδικαστικές εγγυήσεις που θα αποτρέπουν τις καταχρηστικές αγωγές, διατάξεις που δεν θα επιτρέπουν στους ενάγοντες να επιλέγουν το κράτος μέλος με τις αυστηρότερες ποινές για τη συκοφαντική δυσφήμιση («τουρισμός μηνύσεων για συκοφαντική δυσφήμιση») και το κράτος μέλος με το πιο ευνοϊκό καθεστώς για την υπόθεσή τους («forum shopping»), καθώς και η υποχρέωση παροχής βοήθειας και προστασίας στα θύματα των «καταχρηστικών αγωγών». Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη πρέπει να χρησιμοποιήσουν τα μέσα που διαθέτουν για να ευαισθητοποιήσουν τις δικαστικές αρχές και τους ασκούντες συναφή επαγγέλματα σχετικά με τον αρνητικό αντίκτυπο της πρακτικής των «στρατηγικών αγωγών».

Με βάση το παράδειγμα του υφιστάμενου εξωτερικού ενωσιακού μηχανισμού υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων protectdefenders.eu, η ΕΕ θα πρέπει να εξετάσει το ενδεχόμενο να προσφέρει επαρκή χρηματοδοτική στήριξη για τη δημιουργία και τη διατήρηση παρόμοιου μηχανισμού παρακολούθησης στην επικράτεια της, επιτρέποντας στις ΟΚΠ και στους υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων να αναφέρουν επιθέσεις, να καταχωρίζουν προειδοποιήσεις, να χαρτογραφούν τάσεις και να προσφέρουν έγκαιρη και στοχευμένη στήριξη στα θύματα.

Τα κράτη μέλη πρέπει να μεριμνούν ώστε τα εγκλήματα που διαπράττονται κατά των ΟΚΠ και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων να καταχωρίζονται, να διερευνώνται και να διώκονται όπως προβλέπει ο νόμος, και στο πλαίσιο των εφαρμοστέων διατάξεων για τα εγκλήματα μίσους, εφόσον συντρέχει τέτοια περίπτωση. Οι πολιτικοί και οι φορείς χάραξης πολιτικής θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ανάπτυξη «θετικής ρητορικής» για την κοινωνία των πολιτών και να αναδείξουν τον σημαντικό της ρόλο, αποφεύγοντας δηλώσεις που θα μπορούσαν να τροφοδοτήσουν την εχθρότητα εναντίον των ΟΚΠ και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να λειτουργήσουν ανασταλτικά ως προς το έργο που επιτελούν οι οργανώσεις αυτές στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τα κράτη μέλη δεν πρέπει να ποινικοποιούν ή να κινούν παρόμοιες νομικές διαδικασίες που εμποδίζουν τις ΟΚΠ να παρέχουν ανθρωπιστική συνδρομή σε αιτούντες άσυλο, σε άλλους μετανάστες, αλλά και σε επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης στη θάλασσα.

Οι οργανώσεις και οι υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων που θίγονται σε μεγαλύτερο βαθμό είναι κυρίως αυτοί που εργάζονται με μειονοτικές ομάδες, με κοινότητες μεταναστών και προσφύγων, εκείνοι που αντιμάχονται τον ρατσισμό και υποστηρίζουν τα δικαιώματα των γυναικών, τα δικαιώματα σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας και τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΙ. Η έλλειψη ασφαλούς περιβάλλοντος για την άσκηση των δραστηριοτήτων των ΟΚΠ έχει ενδεχομένως αντίκτυπο στην εφαρμογή των σχετικών στρατηγικών της ΕΕ. Παράλληλα, από τα διαθέσιμα στοιχεία προκύπτει ότι η δραστηριότητα της κοινωνίας των πολιτών, και κυρίως οι επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης στη θάλασσα και η ανθρωπιστική βοήθεια για αυτούς που τη χρειάζονται κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους, ποινικοποιείται και βρίσκεται συνεχώς στο στόχαστρο των δικαστικών αρχών..

Καταγράφονται επίσης περιστατικά δικαστικής και διοικητικής παρενόχλησης, μεταξύ άλλων καταχρηστικές διώξεις και «στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού» («αγωγές SLAPP»). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε στο σχέδιο δράσης της για την ευρωπαϊκή δημοκρατία ότι έχει αναθέσει ολοκληρωμένη μελέτη στην οποία θα διερευνηθεί κατά πόσον οι εν λόγω «στρατηγικές αγωγές» επηρεάζουν τους θεματοφύλακες της δημοκρατίας, στους οποίους περιλαμβάνονται οι ΟΚΠ και οι ακτιβιστές της κοινωνίας των πολιτών από όλη την ΕΕ, και με βάση αυτήν τη μελέτη θα προτείνει πρωτοβουλία για την καταπολέμηση των στρατηγικών αγωγών.

Το έργο του FRA στον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών

Ο FRA έχει επιφορτιστεί με την εντολή να προσφέρει στα θεσμικά και λοιπά όργανα και στους οργανισμούς της ΕΕ και στα κράτη μέλη της (όταν ενεργεί εντός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ) συνδρομή και εμπειρογνώμοσύνη σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα, χρησιμοποιώντας πολλά και διάφορα εργαλεία.

Στο πλαίσιο αυτό, καθήκον του είναι να συνεργάζεται με πολλούς ενδιαφερομένους, μεταξύ άλλων με μη κυβερνητικές οργανώσεις και με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων^α, μέσω της πλατφόρμας για τα θεμελιώδη δικαιώματα. Μέσω αυτής της πλατφόρμας^β, οι ΟΚΠ κοινοποιούν χρήσιμες προτάσεις και σχόλια για τη δράση του Οργανισμού, αλλά και για τους πρόσφορους όρους, τον χώρο δράσης των ΟΚΠ και το πλαίσιο της νομοθεσίας και πολιτικών στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Με βάση την έρευνα που διενεργήθηκε από το Franet^γ, στην έκθεση του FRA του 2018 σχετικά με τις **Προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην ΕΕ** προσδιορίζονται μια σειρά από προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κοινωνία των πολιτών —όπως π.χ. ορισμένες πτυχές του κυβερνητικού ρυθμιστικού έργου, η διαθεσιμότητα χρηματοδοτικών κονδυλίων, η δυνατότητα συμβολής στο νομοθετικό έργο και στη χάραξη πολιτικής, καθώς και οι παρενοχλήσεις και η αρνητική ρητορική που υπονομεύει το έργο της κοινωνίας των πολιτών.

Το 2020 ο Οργανισμός ζήτησε για άλλη μια φορά από το ερευνητικό του δίκτυο (Franet) να του διαβιβάσει πληροφορίες σχετικά με τις νέες νομοθεσίες και πολιτικές που ενθαρρύνουν την κοινωνία των πολιτών στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, καθώς και στις χώρες που βρίσκονται σε διαπραγματεύσεις για την προσχώρησή τους, όπως η Βόρεια Μακεδονία και η Σερβία. Οι πληροφορίες αφορούσαν το 2020.

Επιπλέον, από το 2018 και μετά ο Οργανισμός συμβουλευτεί σε ετήσια βάση συντελεστές της κοινωνίας των πολιτών που συμμετέχουν στην πλατφόρμα θεμελιωδών δικαιωμάτων του. Συνολικά, 398 ΟΚΠ που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και από τα 27 κράτη μέλη της ΕΕ, μεταξύ αυτών και 50 πανευρωπαϊκές οργανώσεις, συμμετείχαν στη διαδικτυακή διαβούλευση του 2020 σχετικά με τον χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών^δ. Οι οργανώσεις αυτές δραστηριοποιούνται σε διεθνές, ενωσιακό, εθνικό ή τοπικό επίπεδο και εξειδικεύονται σε διάφορους τομείς, μεταξύ άλλων στην υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στη διεξαγωγή ενημερωτικών εκστρατειών, στην παροχή υπηρεσιών, στην ανάπτυξη της συνεργασίας σε επίπεδο κοινότητας, στην υποστήριξη των θυμάτων, στη διεξαγωγή ερευνών και στη συλλογή δεδομένων, καθώς και στις δικαστικές προσφυγές.

Για να συλλέξει πιο ειδικές απαντήσεις για τον αντίκτυπο της πανδημίας COVID-19, ο FRA διεξήγαγε συμπληρωματική διαδικτυακή διαβούλευση από τον Μάρτιο έως τον Νοέμβριο του 2020^ε. Συνολικά, ανταποκρίθηκαν 177 ΟΚΠ από όλες τις χώρες της ΕΕ· από αυτές οι 35 ήταν πανευρωπαϊκές οργανώσεις.

Επιπλέον, ο FRA διοργάνωσε αρκετές συνεδριάσεις εμπειρογνομών με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων με τις ΟΚΠ που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μεταξύ άλλων την ετήσια διαδικτυακή συνάντηση με τίτλο «Human rights work in challenging times: Ways forward» (Το έργο για τα ανθρωπίνια δικαιώματα σε μια δύσκολη περίοδο: Μελλοντικές προοπτικές) που διοργανώθηκε στην Πλατφόρμα θεμελιωδών δικαιωμάτων τον Φεβρουάριο του 2021. Στη συνάντηση αυτή, στην οποία συμμετείχαν πάνω από 300 ΟΚΠ από όλες τις χώρες της ΕΕ, παρουσιάστηκαν συμπληρωματικές πληροφορίες σχετικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στο έργο τους και τις ευκαιρίες που εντοπίζουν οι συντελεστές της κοινωνίας των πολιτών^{στ}.

^α Βλέπε **κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 168/2007 του Συμβουλίου, της 15ης Φεβρουαρίου 2007, για την ίδρυση Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2007 L 53) (ιδρυτικός κανονισμός).**

^β Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την Πλατφόρμα θεμελιωδών δικαιωμάτων του FRA, βλέπε την **ειδική ιστοσελίδα του Οργανισμού.**

^γ Το **Franet** είναι το δίκτυο πολυτομεακής έρευνας του Οργανισμού. Αποτελείται από αναδόχους σε κάθε κράτος μέλος της ΕΕ, στο Ηνωμένο Βασίλειο και στις χώρες με καθεστώς παρατηρητή, οι οποίοι κατόπιν αιτήματος παρέχουν στον FRA δεδομένα σχετικά με ζητήματα θεμελιωδών δικαιωμάτων προκειμένου να διευκολύνουν τις συγκριτικές αναλύσεις που εκπονεί ο οργανισμός.

^δ Βλέπε **ερωτηματολόγιο για «τη διαβούλευση του FRA του 2020 σχετικά με τις εμπειρίες των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην ΕΕ».**

^ε Βλέπε **FRA (2021), «Covid-impact on civil society work – Results of consultation with FRA’s Fundamental Rights Platform», 24 Φεβρουαρίου 2021.**

^{στ} **FRA (2021), Human rights work in challenging times: Ways forward – Report of the meeting of FRA’s Fundamental Rights Platform**

ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΥΜΕ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΥΜΕ ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΑΣ ΣΕ ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΕ —

Για την πλήρη έκθεση, βλέπε:
<https://fra.europa.eu/en/publication/2021/civic-space-challenges>

ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

FRA – ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Βιέννη – Αυστρία

Τηλ. +43 158030-0 – Φαξ +43 158030-699

fra.europa.eu

 facebook.com/fundamentalrights

 linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

 twitter.com/EURightsAgency

Υπηρεσία Εκδόσεων
της Ευρωπαϊκής Ένωσης